

УДК 630*627.3 (477.86)

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕКРЕАЦІЙНОГО ЛІСОКОРИСТУВАННЯ
В ГОРГАНАХ (НА ПРИКЛАДІ ДП
«ОСМОЛОДСЬКЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»)

І.Ф. Калуцький, А.П. Зарічняк

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Індустріалізація і урбанізація суспільства супроводжуються зростаючою концентрацією населення у великих містах. Складні екологічні умови зумовлюють зростаючі потреби населення у відпочинку в поєднанні з інтенсивним використанням великої кількості рекреаційних ресурсів. Оскільки в Івано-Франківській області ліси займають більше 42% території, то потреби рекреації потенційно пов'язані із розширенням рекреаційного лісокористування. Раціональне використання і охорона природних ресурсів – одне з актуальних завдань сучасності. При його надмірній інтенсивності в лісовому біогеоценозі порушуються процеси обміну речовин і енергії, порушуються взаємозв'язки між компонентами. Відбувається рекреаційна дигресія, яка змінює всі компоненти – від ґрунту до верхнього ярусу деревостану.

Метою даної статті є розробка рекомендацій щодо реалізації комплексу ефективних лісівничих заходів для підвищення рекреаційного потенціалу лісових масивів. Дослідження проведені на прикладі ДП «Осмолодське лісове господарство» як одного з сучасних об'єктів лісового господарства Івано-Франківської області. Підприємство не лише ефективно освоює деревні ресурси, але й розвиває добувну рекреацію, мисливство, рибальство та інші види дозвілля. Господарська діяльність поєднується з охороною та використанням природно-заповідного фонду.

Ключові слова: лісокористування, лісові ресурси, рекреація, рекреаційні за-

клади, туристичний потенціал, Осмолодське лісове господарство, Горгани.

Вступ. Гірські ліси Горган (гірський масив у зовнішній Скибовій зоні Українських Карпат, який простягається від Сколівських Карпат на північному заході до Покутських Карпат на південному сході) виконують важливу екологічну, економічну і соціальну функції. Лісогосподарська галузь є пріоритетним видом господарської діяльності в гірських районах, котра забезпечує створення робочих місць та наповнення місцевих бюджетів. Сталий розвиток лісового господарства в межах регіону має значний позитивний вплив не тільки на природний баланс і регіональну економіку, але й сприяє покращенню екологічної ситуації на прилеглих рівнинних територіях [8, с. 12].

Переважаання низьких і середніх форм рельєфу, висока лісистість, атрактивність ландшафтів, різноманітність видового складу флори і фауни, наявність гірських річок та джерел мінеральних вод роблять Горгани привабливим туристичним об'єктом [11, с. 207].

Актуальність теми. Раціональне використання і охорона природних ресурсів є одним із пріоритетних завдань на сучасному етапі. Інтенсивна експлуатація природних ресурсів зумовлює скорочення лісових ресурсів, зниження водоохоронно-захисних функцій лісів, зменшення родючості ґрунтів, зростання забруднення повітряного і водного басейнів, поширення ерозійних процесів та інших негативних явищ. Широке використання лісів

для рекреаційних потреб здійснюється за принципом негативного зворотного зв'язку: якщо лісові ресурси позитивно впливають на людину, відновлення її фізичних сил, на поліпшення самопочуття і підвищення працездатності, то людина негативно впливає на ліс, зумовлюючи різні види навантажень, які призводять до втрати значної кількості природних ресурсів [9, с. 208].

Лісове господарство, завданням якого є охорона і розширене відтворення якісних лісових ресурсів, має виконувати також соціальну, екологічну та економічну функції, а в перспективі – забезпечення невиснажливого лісокористування загалом і рекреаційного зокрема. Вимогою часу є залучення нових лісових масивів до рекреаційної діяльності, а це, у свою чергу, вимагає проведення в них відповідних лісівничих заходів, спрямованих на покращення його естетичних і оздоровчих функцій.

Аналізуючи сучасний стан та перспективи освоєння наявних в ДП «Осмолодське лісове господарство» рекреаційних ресурсів, з огляду на нагальну потребу зупинити деградацію довкілля, зберегти та примножити природне різноманіття, актуальним є забезпечення оптимального відтворення корінного лісового покриву для досягнення оптимальної збалансованості в структурі біоценозів, проведення заходів з благоустрою лісів для розширення рекреаційного лісокористування. Загалом необхідно:

- запропонувати комплекс лісогосподарських заходів з благоустрою рекреаційних лісів;
- розробити заходи для покращення рекреаційного лісокористування шляхом створення нових об'єктів природно-заповідного фонду;
- вивчити вплив антропогенних факторів на рекреаційну цінність лісів;

- розглянути потенційні можливості комплексного використання рекреаційних ресурсів для різних добувних видів рекреації.

Проблеми господарського використання лісів (в тому числі для потреб рекреації і туризму) розглянуті в працях С.А. Генсірука, В.І. Середіна, В.І. Парпана, С.М. Стойка, П.Р. Третьяка, В.Д. Бондаренка, О.І. Фурдичка, Н.В. Фоменко, В.М. Клапчука, М.І. Долішнього та ін. Невідкладність та актуальність проблем зумовлюють необхідність подальших наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі рекреаційне лісокористування перебуває на межі п'яти актуальних проблем:

- повного задоволення матеріальних і духовних потреб всіх членів суспільства, оскільки відпочинок на природі – елемент добробуту, показник якості життя;
- охорони навколишнього природного середовища, зважаючи на те, що рекреаційне лісокористування викликало проблему подолання негативного впливу на ліс;
- підвищення ефективності виробництва і продуктивності праці, оскільки перебування в лісі сприяє росту творчої активності і зниженню захворюваності;
- інтенсифікації землекористування, у зв'язку з тим, що з лісу одержується додаткова продукція в виді рекреаційних послуг, багато з яких іншими споживачами не використовуються;
- сприяння збільшенню виробництва продуктів харчування за рахунок цінних продуктів лісу (гриби, ягоди, горіхи, дикоростучі плоди, дичина, риба).

Дослідження соціологів і лісівників демонструють, що для повноцінного відпочинку та оздоровлення населення необхідні певні умови: чисте, багате киснем

повітря, тиша, сприятливий мікроклімат, атрактивність середовища, можливість займатися довільними заняттями та хоббі. Таким умовам найкраще відповідають лісові насадження, які відповідають високим санітарно-гігієнічним та естетичним вимогам, а також мають важливе пізнавальне значення. Відпочинок у лісі сприяє поліпшенню самопочуття, зниженню нервового напруження, втоми, сприяє відновленню працездатності. За результатами спеціальних досліджень відпочинок у лісі дозволяє підвищити продуктивність праці в середньому на 3–5 % [2, с. 45].

В сучасних умовах лісові ресурси є фактором комплексного рекреаційного впливу. Значний емоційний ефект справляє новизна лісових пейзажів. Вона підсилює спостережливість, загострює сприйняття. Особливо позитивно впливає на самопочуття чергування пейзажів різного емоційного плану. Як стверджує Р.В. Бобров, така зміна ландшафтів покращує діяльність залоз внутрішньої секреції, збільшується виділення адреналіну і вітамінів в організмі [1, с. 85].

Психоемоційний ефект має кольорова палітра пейзажів. Зелений і блакитний кольори заспокоюють нервову систему, червоний – збуджує, але швидко втомлює, сірий – викликає апатію, жовтий – навіть бадьорий настрої. Із використанням червоного кольору можна створити у глядача відчуття тепла, а зеленого і голубого – прохолоди. Зелений колір знижує кров'яний тиск, розширює судини, знімає зорову втому. Жовтий колір стимулює роботу серця, легень, збільшує їх витривалість. Під дією блакитного кольору нормалізується дихання. Вплив на людський організм також має рівень освітленості. Яскраве світло збуджує нервову систему. Спокійне освітлення знижує нервову напругу. Ці фактори доцільно враховувати при догляді за рекреаційними лісами.

Знаючи особливості забарвлення кори дерев, кольорів листків і плодів можна варіювати кольорову гаму лісових пейзажів і цим добиватися бажаного психологічного впливу на відпочиваючих [1, с. 88].

Лісівники здійснюють догляд за шастами лісу впродовж всього року. Навесні, коли розпускається листя і під час цвітіння, декоративність лісових пейзажів підвищити нескладно, використовуючи особливості місцевих кущових та деревних порід. Найпридатніший для рекреації період – літо. В літній сезон лісівникам залишається тільки підкреслити особливості літнього лісу, не дати загубитися серед зелені острівцями квітів та інших предметів. До осіннього забарвлення лісів складно що-небудь додати. Зимовий ліс більш одноманітний, але зима також додає багато цікавих і приваблюючих доповнень до ландшафту, які притаманні тільки цій порі року. Внести істотне кольорове різноманіття в зимовий ліс лісогосподарськими заходами складно. В такі періоди доцільно його доповнювати яскравими штучними спорудами, барвістими плакатами, яскравим фарбуванням лісовпорядкувальних знаків та лісових будівель.

Важливим аспектом є врахування складу і структури деревостанів, зімкнутості крон, наявності підросту і підліска тощо [4, с. 16]. Насадження із світлолюбних деревних порід (сосна, модрина, дуб, береза, осика) пропускають під намет більше сонячної радіації, ніж насадження з тіньовитривалих порід (ялина, ялиця, бук, граб, липа та ін.). Під крони багатоярусних високоповнотних деревостанів проникає менше сонячної радіації, ніж під крони одноярусних низькоповнотних деревостанів. Від рівня сонячної радіації залежить освітлення, температура і вологість повітря, ґрунту. Регулюючи зімкнутість деревостанів, можливо

досягти в лісі бажаного рівня сонячної радіації. Зімкнутість намету має прямий зв'язок з вологістю повітря: в густому лісі вона вища. Разом з тим, самопочуття відпочиваючих краще при низькій вологості (особливо при високій температурі повітря).

Естетичні якості лісу, його атрактивність і придатність для відпочинку об'єктивно оцінюються за допомогою системи різних показників, серед яких – характер рельєфу, умови зволоження ґрунту, склад і структура деревостанів, якість підліска і трав'яного покриву, санітарний стан насаджень та ін. [9, с. 209]. Яким би ліс не був багатим за породним складом, при наявності в ньому хворих та пошкоджених комахами, вітровальних і вивернутих дерев естетичні якості його значно знижуються.

При формуванні рекреаційних лісів першочергово необхідно звертати увагу на раціональне поєднання ділянок різної зімкнутості, яка має як естетичне, так і психологічне значення. Змінюючи співвідношення закритих, напівзакритих та відкритих лісових ландшафтів, можна регулювати рівень впливу інсоляції на рекреантів.

Досліджуючи закономірності вибору рекреантами певних деревних порід у різних країнах було виявлено, що в основному вони віддають перевагу змішаним насадженням; на другому місці знаходяться хвойні масиви і тільки на третьому – листяні ліси [1, с. 93].

Найціннішими місцями відпочинку вважаються лісові масиви, сформовані з різних ділянок, які неподібні між собою, кожна з неповторним колоритом та певними особливостями. Такого ефекту можна досягнути за рахунок проведення відповідних рубок догляду за лісом. Такі заходи є одними з найдієвіших щодо покращення рекреаційних властивостей лі-

сових масивів.

При догляді за лісом, що використовується для відпочинку, перед фахівцями галузі стоїть складне завдання – створення в лісі мікроклімату, який би забезпечував комфортні умови для відпочинку впродовж усього року, при мінімальному рівні затрат [9, с. 43]. Стійкість лісу до рекреаційних навантажень можна підвищити не тільки шляхом благоустрою, але й висадкою порід дерев, підсівом лісових трав, підживленням ґрунту. За необхідності окремі ділянки можна оголошувати закритими для відвідування.

В такій діяльності проблемою є не лише технологічна складність виконання лісогосподарських робіт, але й відсутність схеми їх цільового фінансування, перспективного плану рекреаційного освоєння відповідних територій з врахуванням часу на їх доведення до відповідних санітарно-гігієнічних норм за рахунок покращення лісових ландшафтів.

Догляд за рекреаційним лісом передбачає лісову меліорацію, очистку від засміченості, посадки, проведення рубок лісогосподарського призначення, благоустроїв тощо. Результатом благоустрою є обладнання місць для відпочинку та ночівлі, формування мережі стежок, підготовка майданчиків і дров для вогнищ, притулків на випадок негоди, нагромадження різного обладнання (наприклад, інвентар для прибирання місця ночівлі), благоустроїв джерел, облаштування оглядових майданчиків, ігрових галявин, дитячих майданчиків, автостоянок, сміттєзбірників. Важливо передбачити місця особистої гігієни. Ці комплексні заходи не повинні порушувати ландшафт, вносити дисгармонію в природу [2, с. 77].

В ситуації, яка склалася, метою лісового господарства має бути задоволення зростаючих потреб населення в лісовому відпочинку при безумовному забезпе-

ченні невиснажливості лісокористування взагалі і рекреаційного лісокористування зокрема. Вимогою часу є також залучення нових лісових площ до використання з рекреаційною метою, а це вимагає проведення в них відповідних заходів [11].

У лісах рекреаційного призначення основні лісгосподарські й організаційно-технічні заходи проводяться диференційовано по функціональних зонах відповідно до типів лісу і стану насаджень. Вони дають можливість створити сприятливі санітарно-гігієнічні, естетичні, психологічні умови для відпочинку, а також зменшити рекреаційні навантаження шляхом продуманого перерозподілу

навантажень по території рекреаційного лісу. Українські науковці В.І. Середін та В.І. Парпан виділяють наступні групи заходів, викладені у табл. 1 [10, с. 84]:

Співробітниками УкрНДІ гірського лісівництва імені П.С. Пастернака (м. Івано-Франківськ) детально розроблено технологію виконання ландшафтних рубок та рубок догляду і формування насаджень в рекреаційних лісах, проведення реконструктивних рубок в малоцінних насадженнях, санітарних рубок як важливого засобу підвищення життєздатності і поліпшення санітарного стану насаджень. Розроблено методики застосування захисних і ландшафтних посадок з метою

Таблиця 1

Схема заходів в лісах рекреаційного призначення

Зона інтенсивного використання	Зона помірного використання	Резервна зона
<i>Лісівничо-біологічні заходи</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • ландшафтні рубки; • рубки догляду і формування насаджень; • реконструкція малоцінних насаджень; • санітарні рубки; • лісокультуривання; • формування узлісь; • сприяння природному поновленню; • догляд за підліском, галявинами, живим надґрунтовим покриттям; • відновлення лісового середовища; • охорона і захист лісу; • біотехнічні заходи. 	<ul style="list-style-type: none"> • ландшафтні рубки; • рубки догляду і формування насаджень; • реконструкція малоцінних насаджень; • санітарні рубки; • лісокультуривання; • сприяння природному поновленню; • догляд за підліском, галявинами, живим надґрунтовим покриттям; • охорона і захист лісу; • біотехнічні заходи. 	<ul style="list-style-type: none"> • рубки догляду і формування насаджень; • санітарні рубки; • лісокультуривання; • сприяння природному поновленню; • охорона і захист лісу; • біотехнічні заходи.
<i>Організаційно-технічні заходи</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • комплексний благоустрій території; • меліоративні; • протипожежні. 	<ul style="list-style-type: none"> • частковий благоустрій території; • меліоративні; • протипожежні. 	<ul style="list-style-type: none"> • догляд за господарськими дорогами; • протипожежні.
<i>Профілактично-запобіжні заходи</i>		
<ul style="list-style-type: none"> • природоохоронна і протипожежна пропаганда; • екологічне виховання відпочиваючих. 	<ul style="list-style-type: none"> • природоохоронна і протипожежна пропаганда; • екологічне виховання відпочиваючих. 	<ul style="list-style-type: none"> • природоохоронна і протипожежна пропаганда.

створення сприятливих умов для відпочинку, підвищення стійкості насаджень до рекреаційних навантажень, підвищення їх естетичних і санітарно-гігієнічних якостей. Реалізація зазначених заходів дала б можливість розширити площі рекреаційних лісів області та інтенсифікувати використання їх для розвитку туризму.

Отже, ліси, крім відомих господарських, кліматорегулюючих, санітарно-гігієнічних, захисних, водоохоронних та інших корисних функцій, мають важливе рекреаційне значення, спрямоване на відновлення фізичних і духовних сил людини.

Проблеми раціонального використання наявних природних рекреаційних ресурсів є актуальними для усіх лісгоспів Івано-Франківської області. В цьому відношенні приклад ДП «Осмолодське лісове господарство» є типовим.

ДП «Осмолодське лісове господарство» розташоване на території Рожнятівського і Долинського адміністративних районів Івано-Франківської області і має значну рекреаційну, господарську та

наукову цінність. Тут сформувалася густа мережа природоохоронних об'єктів загальнодержавного і місцевого значення. Цей лісовий регіон має важливе рекреаційне значення завдяки своїм унікальним природним ландшафтам, екологічно чистій території (басейн р. Лімниця – найчистішої річки в Західному регіоні) та значному історичному досвіду рекреаційного лісокористування. Збереження біологічного і ландшафтного різноманіття у поєднанні з невиснажливим використанням природних ресурсів є одним із пріоритетів у сфері природокористування, охорони природи та збереження сталого розвитку регіону.

Значним рекреаційним потенціалом характеризуються ліси держлісгоспу. Загальна площа лісгоспу розділена на гірські і рівнинні ліси. Площа гірських лісів становить 54 726 га, що складає близько 86 % загальної площі лісгоспу. Рівнинна частина лісових масивів сформована територіями Краснянського (6 448 га), Сливківського (2 492 га) та Перегінського (707 га) лісництв і становить становить 9 649 га (близько 14 % загальної площі).

Таблиця 2

**Перепад абсолютних висот по лісництвах
ДП «Осмолодське лісове господарство»**

Лісництво	Висота над рівнем моря, м		
	Мінімальна	Максимальна	Садиба лісництва
Дарівське	750	1625	850
Мшанське	725	1625	785
Довго-Полянське	725	1650	775
Менчільське	725	1752	950
Ангелівське	560	1400	575
Гриньківське	610	1752	610
Сливківське	550	1100	–
Перегінське	520	975	–
Різарнянське	805	1580	865
Осмолодське	690	1700	725
Піскавське	905	1700	910
Бистрицьке	700	1836	700

Середня крутизна схилів різна і знаходиться в проміжку від 10 до 45°. Найстрімкіші схили (35–45°) зустрічаються у верхній частині хребтів. Перепад абсолютних висот по лісництвах Осмолодського держлісгоспу приведений в табл. 2 [9, с. 7].

Дослідження рекреаційних можливостей лісів ДП «Осмолодське лісове господарство» виявило ряд потенційних природних ресурсів, які ще не знайшли свого належного впливу на розвиток рекреації. Зокрема, не використовуються орографічні особливості території. Більшу частину території лісгоспу займають кам'янисті лісисті Горгани з крутими вершинами, придатними для розвитку гірськолижного туризму. Як показала практика будівництва туристичного комплексу «Буковель», спорудження таких об'єктів супроводжується вирубкою значних площ високопродуктивних лісових насаджень. В той же час, як видно з табл. 2, в Осмолодському лісгоспі є орографічний потенціал, використовуючи який можна уникнути вирубки покритих лісом земель.

Територія держлісгоспу, особливо в гірській частині, має густу гідрологічну мережу і є площею водозбору р. Лімниця, в яку в межах держлісгоспу впадає п'ять рік довжиною 10 км і більше (табл. 3) [9, с. 9]. Водний баланс може стрім-

ко змінюватися як протягом року, так і в окремі місяці. Він залежить від швидкості розтавання снігів та інтенсивності атмосферних опадів. Наявність гірських рік створює можливості для розвитку водних видів туризму.

Тваринний світ багатий і різноманітний. Фауна хребетних в межах Карпат нараховує понад 430 видів. В лісах ДП «Осмолодське лісове господарство» водяться олені, серни (козулі), кабани, білки, лисиці, ведмеді, вовки, рисі, куниці, зайці-русаки, рябчики, куріпки, глушці [5]. При цьому мисливство як галузь господарства на території лісгоспу є обмеженою. Це, насамперед, пов'язано з низькою популяцією основних видів промислових тварин, яка нижча від середньоевропейських показників. Природні умови, кормова база мисливського господарства в даний час розширюються.

Район розташування держлісгоспу характеризується слабозвинutoю мережею транспортних шляхів загального користування. Дорожна мережа розвинута тільки в північній частині. Через смт. Брошнів проходить автомобільна дорога загальнодержавного значення Івано-Франківськ – Стрий та залізнична гілка Моршин – Івано-Франківськ. Основним транспортним шляхом лісгоспу є автомобільна дорога Брошнів – Осмолода, яка знаходиться в незадовільному стані.

Таблиця 3

Характеристика рік, що протікають територією ДП «Осмолодське лісове господарство»

Назва ріки	Куди впадає	Загальна довжина, км	Швидкість течії, м/с	Ширина, м	Глибина, м
Лімниця	Дністер	122	0,1-3,0	15-60	0,3-2,7
Дарів	Лімниця	10	0,1-3,0	3-10	0,3-1,0
Бистрик	Лімниця	10	0,1-3,0	2-9	0,3-1,0
Петрос	Лімниця	11	0,1-3,0	3-10	0,3-1,0
Молода	Лімниця	24	0,1-3,0	2-15	0,3-2,0
Мшана	Молода	12	0,1-3,0	2-10	0,3-1,5

Територія Осмолодського держлісгоспу розташована в цінному природно-му районі. Ряд територій мають наукову та естетичну цінність. В зв'язку з цим тут сформувалася густа мережа природоохоронних об'єктів загальнодержавного і місцевого значення. Під охороною держави перебуває 18 природо-заповідних об'єктів загальною площею 4791,3 га, що складає 7,4 % всієї території держлісгоспу (див. табл. 4) [9, с. 15].

В держлісгоспі побудовано 658 об'єктів рекреаційного призначення, що складає два впорядкованих об'єкти на 100 га лісових угідь. Зазначені споруди обслуговують в основному рекреантів середня тривалість яких перебування в лісі складає від 2 до 5 год.

Крім об'єктів природи, що приваблюють численних туристів, на території лісгоспу є ряд цінних пам'яток історико-культурної спадщини:

- мисливський замок Скарбка XVIII ст. (сmt. Рожнятів);
- Краєзнавчий музей «Бойківщина» (сmt. Рожнятів);
- доменна піч в урочищі Ангелів (між с. Лази та Гриньків) – єдина в Україні пам'ятка старовинної культури виробництва початку XIX ст., що відносно добре збереглася до наших часів;
- «Кедрові палати» (літня резиденція) митрополита Андрея Шептицького (ур. «Підлюте» поблизу с. Осмолода);
- Святоандріївський скит в урочищі Лужки (поблизу с. Осмолода);
- Лісовий музей і форельне господарство в урочищі Лютошари (поблизу с. Осмолода);
- пластовий табір-музей «Сокіл» (поблизу с. Гриньків) – найдавніша оселя пластунів (1926 р.), пам'ятка культурної спадщини України (з 2009 р.);
- Історико-краєзнавчий музей культури та побуту Бойківщини в с. Цінева

– одна з найбільших музейних колекцій пам'яток бойківської культури і побуту;

- Літературно-меморіальний музей Івана Вагилевича та Хрест святої тверезості (с. Ясень);
- фрагменти замку Гедеона Балабана (сmt. Перегінське);
- Свято-Покровський монастир на г. Чуриків (с. Закерничне);
- церква святого Миколая Чудотворця 1760 р. (с. Сливки) – пам'ятка архітектури державного значення;
- пам'ятний знак 100-річчя початку української еміграції до Канади (с. Небилів).

Насичення туристичних маршрутів різними природними, історико-культурними, етнографічними об'єктами підвищує їх інформативну цінність, забезпечує комплексність використання, зменшує рекреаційні навантаження на природні об'єкти. В цьому контексті особливої уваги потребує моніторинг рекреаційного навантаження на об'єкти природно-заповідного фонду.

Висновки та рекомендації. Вирішення сучасних проблем рекреаційного лісокористування на прикладі ДП «Осмолоське лісове господарство» безпосередньо пов'язана із реалізацією наступного комплексу заходів:

1. Проведення аналізу матеріалів рекреаційного лісовпорядкування з метою визначення площ, відведених під благоустрій;
2. Розрахунок необхідної кількості посадкового матеріалу, створення умов для його вирощування в лісгоспі з метою впровадження комплексу лісгосподарських заходів по благоустрою рекреаційних лісів (на основі табл. 1);
3. Враховуючи досвід попередніх поколінь лісівників та кліматичні умови регіону організувати розширення площ рекреаційних лісів (особливо в Краснян-

**Об'єкти природо-заповідного фонду
ДП «Осмолодське лісове господарство»**

Категорія заповідності	Кількість	Площа, га
Заказники загальнодержавного значення:	4	4 615,8
- ботанічні	2	2 796,8
- ландшафтні	1	1 564,0
- гідрологічні	1	255,0
Пам'ятки природи загальнодержавного значення:	2	35,0
- ботанічні	1	29,0
- гідрологічні	1	6,0
Заказники місцевого значення:	1	2,9
- ландшафтні	1	2,9
Пам'ятки природи місцевого значення:	2	10,0
- гідрологічні	2	10,0
Заповідні урочища	9	127,6
Всього	18	4 791,3

ському і Мшанському лісництвах);

4. Закладення пробних площ для визначення впливу антропогенних факторів на рекреаційні лісові насадження;

5. Встановлення інформаційних матеріалів на туристичних маршрутах;

6. Перегляд існуючих туристичних маршрутів, їх розширення за рахунок нових об'єктів;

7. Розчистити існуючі стежки та побудувати нові в місцях перевантажень;

8. Розробка мисливських турів для внутрішніх та закордонних споживачів із удосконаленням відповідної інфраструктури;

9. Формування переліку ділянок лісового фонду, які відповідають орографії для розміщення лижних спусків (без додаткової вирубки насаджень);

10. Підготовка якісних промо-матеріалів із сезонними пейзажами лісових насаджень;

11. Розширення співробітництва з місцевими музеями для включення їх в туристичні маршрути;

12. Організація стоянок для особистого транспорту туристів в місцях почат-

ку і завершення маршрутів;

13. Створення інформаційних центрів в окремих лісництвах;

14. Організація пунктів з надання послуг первинної обробки грибів, ягід, лікарських рослин та інших продуктів побічного користування лісом;

15. Створення об'єктів інфраструктури для занять водними видами спорту та рибальством;

16. Обладнання у лісництвах кімнат для шкільних лісництв, інформування місцевого населення про їх роботу;

17. Проведення регулярних опитувань туристів та місцевого населення з проблем рекреаційного лісокористування.

Література

1. Бобров Р.В. Благоустройство лесов. Москва : Лесная промышленность, 1977. 192 с.

2. Бондаренко В.Д., Фурдичко О.І. Ліс і рекреація в лісі. Львів : Світ, 1994. 232 с.

3. Верес В.Ф. Лесной комплекс в Карпатах. Москва : Лесная промышленность, 1983. 232 с.

4. Геология СССР. Том 48. Карпаты. Часть 1. Геологическое описание. Москва :

Недра, 1966. 540 с.

5. Історія лісового господарства / ДП «Осмолодське лісове господарство». URL: <http://www.osmolodalis.com.ua/?m0prm=17> (дата звернення: 10.03.2019).

6. Калущий І.Ф. Организационные и экономические основы повышения эффективности комплексного использования лесосырьевых ресурсов (на примере лесокombинатов Карпатского региона) : автореф. дис. на соиск. науч. степ. канд. экон. наук. Львов, 1984. 26 с.

7. Калущий І.Ф., Голубчак О.І. Екологічні проблеми лісів Івано-Франківщини. Науковий вісник НЛТУ України. Львів. 2004. Вип. 14.3. С. 247–252.

8. Калущий І.Ф., Запоточний М.М. Особливості покращення рекреаційного використання лісових ландшафтів Прикарпаття. Науковий вісник НЛТУ України. Львів. 2006. Вип. 16.2. С. 12–19.

9. Калущий І.Ф., Клапчук В.М., Польова Л.В. Рекомендації щодо рекреаційного освоєння земель лісового фонду Осмолодського держлісгоспу. Івано-Франківськ, 2005. 210 с.

10. Середін В.І., Парпан В.І. Ліс база відпочинку. Ужгород : Карпати, 1988. 110 с.

11. Украинские Карпаты. Природа / Львов. отд-ние Ин-та ботаники им. Н. Г. Холодного ; отв. ред. М. А. Голубец. Киев : Наук. думка, 1988. 208 с.

Kalutskyi I.F., Zarichnyak A.P. MODERN PROBLEMS OF RECREATIONAL FORESTRY IN THE GORGANES (ON THE EXAMPLE OF STATE COMPANY «OSMOLODA FORESTRY»). *Industrialization and urbanization of society are accompanied by a growing concentration of population in large cities. Complicated environmental conditions give rise to growing needs for recreation in combination with the intensive use of a large number of recreational resources. Forests in Ivano-Frankivsk region occupy more than 42% of the territory. That is why recreation needs are potentially*

related to the expansion of recreational forest use. Forest massifs are characterized by the dependence on many factors: the landscape, the soil, slope and slope exposure, age structure, species composition, weather conditions, pre-usage regime, etc. An important factor is also the stability of the forest – the property to retain the species composition, productivity and ability to restore.

Recreational forest use is an intensive use of forest resources. With its excessive intensity in the forest biogeocoenosis, processes of metabolism and energy are violated, interconnections between the components are violated. There is a recreational division, which changes all the components – from the ground to the upper tier of the tree.

Rational use and protection of natural resources are one of the urgent tasks of the present. Due to the intensive exploitation of natural resources, their reserves are decreasing, forest resources are exhausted, water protection and protective functions of forests decrease, soil fertility decreases, pollution of air and water basins and other negative phenomena increases.

The purpose of this article is to develop recommendations for the implementation of a complex of effective forestry measures to improve the attractiveness of forests in order to use their recreational potential. The research was conducted on the example of State company «Osmoloda forestry» as one of the effective objects of forestry in Ivano-Frankivsk region. The company not only effectively develops wood resources, but also develops extractive recreation, hunting, fishing and other kinds of leisure activities. Economic activity is combined with the protection and use of the nature reserve fund.

Keywords: *forest use, forest resources, recreation, recreational establishments, tourism potential, Osmoloda forestry, Gorganes.*